

BETYR MYE: Hvordan spesialundervisningen organiseres betyr mye, mener Oslo-elev Tobias Fønsterlien som har lang egenerfaring med slik undervisning. På ungdomsskolen funkete den dårlig, med for stor gruppe elever og for lette oppgaver. På videregående var han på gruppe med andre som hadde de samme utfordringene som ham selv. Det fungerte bra. Foto: Thomas Rasmus Skaug [Vis mer](#)

Utdanning

Skolenes hjelp til de faglig svakeste slaktes

Avviks-stempel, ekskludering, mindre trivsel og læring: Norsk forskning slakter spesialundervisningen i norsk skole.

9. OKTOBER 2017 KL. 2.00 [DEL PÅ FACEBOOK](#)

Av [Vigdis Alver](#)

Spesialundervisningen i skolen fungerer ikke slik den skal, avslører fersk forskning.

Funnene slår blant annet fast at elever med slik undervisning får et avviksstempel, blir

ekskludert, får sosiale vansker, lavere trivsel og ikke får utnyttet sitt læringspotensiale.

Undersøkelsen

- Først del er en nettbasert surveyundersøkelse som kartlegger mange forhold rundt omtrent 2700 elever på klassetrinnene 5,6,8 og 9. Av disse får omtrent 200 spesialundervisning.
- Det er opplysninger fra elevene, foreldrene, lærere, skolen og fagprøver i matematikk og norsk.
- Svarprosentene særlig fra elever og kontaktlærere er godt over 80 prosent.
- Andre del er en observasjonsundersøkelse av 165 elever som får spesialundervisning, komplettert med intervju.
- Tredje del er en innsamling av supplerende kvalitative data i to stipendiatprosjekter.

- Systemet rundt spesialundervisningen fungerer ikke, sier skoleforsker Thomas Nordahl, professor i pedagogikk ved Høgskolen i Hedmark.

- Det er også tilfeldig hvem som får slik undervisning og hvem som ikke får det, sier Nordahl.

Ikke alle får hjelp

Sammen med professor Peder Haug ved Høgskulen i Volda, og andre forskere, står han bak SPEED-undersøkelsen, som ble slutført i juni. Resultatene er blant annet publisert Tidsskriftet Paideia.

Funnene viser at 25 prosent av alle elevene på 5-10. trinn har behov for ekstra hjelp, men bare åtte prosent får det.

Forskerne har også funnet ut at det er en sammenheng mellom skolens ordinære undervisning og spesialundervisningen.

- Ved skoler der den ordinære undervisningen fungerer godt med kompetente lærere, er det færre elever som får spesialundervisning. Og vica verca, sier Nordahl.

Her er noen av hovedfunnene fra undersøkelsen:

- Elever blir oppfattet som avvikere når de får spesialundervisning.

- Systemet gir dessverre en oppdeling i A og B-elever. Spesialundervisning er ofte

diskvalifiserende, sier Nordahl

- Mindre enn halvparten får spesialundervisning av spesialpedagog.

- 50 prosent fikk ekstrahjelpen av ufaglært assistent. De svakeste får den svakeste undervisningen, sier skoleforskeren.

- Elever med spesialundervisning opplever eksklusjon fra klassen sin, selv om inkludering er målet. Dette skjer ved at elevene tas ut fra klasserommet, og ved at de ikke får utnyttet læringspotensialet sitt.
- For mange elever blir dette forsterket ved svak sammenheng med ordinær opplæring når det gjelder innhold, arbeidsformer og utveksling av informasjon.
- Funnene viser at elevene er mer isolerte enn andre, trives mindre, har mer læringshemmende aktiviteter, mer negativ atferd og lavere relasjoner til medelever enn andre. Samlet ett passer de ikke inn.
- Mange står i fare for ikke å få brukt læringspotensialet sitt. Kontaktlærere sier 51 prosent av elevene med spesialundervisning, har fra middels til dårlig utbytte av opplæringen.

I mars kom Barneombudets rapport «Uten mål og mening?» basert på såkalte ekspertmøter med elever 9–17 år fra sju fylker, og på cirka 100 klagesaker fra fire fylker.

- For dårlig utbytte

- Forskningen samsvarer med våre funn. Et stort antall barn har et for dårlig utbytte av opplæringen fordi samfunnet ikke vil satse på dem, sier seniorrådgiver Morten Hendis.

Han beklager særlig at at en del av undervisningen blir gitt av ansatte uten godkjent utdanning, og at det er for lave forventninger, og uklare og urealistiske utviklingsmål til elevene.

- Dessuten er kommunene lite opptatt av å måle undervisningens effekt, sier Hendis.

Professor Nordahl leder nå et nasjonalt utvalg som skal utarbeide en rapport til regjeringen med forslag om bedring av spesialundervisningen .

- Får ikke god nok hjelp

Utdanningsdirektoratets jurist Ronny Alver Gursli er utvalgets sekretariatsleder.

- Mye som er avdekket i SPEED er også konstatert i andre studier. Mange får ikke god

nok hjelp og støtte med dagens spesialpedagogiske tiltak, sier Gursli.

Barneombudets Hendis sier Stortinget alt nå kan forbedre dagens speislaiundervisning:

- Blant annet er det mulig å ruste opp skolenes spesialpedagogiske kompetanse, slik at de som trenger den beste kompetansen ikke får så mye undervisning av assistenter.

DÅRLIG ERFARING: Tobias Fønsterlien (18) har hatt spesialundervisning siden andre klasse på barneskolen. På ungdomstrinnet funknet den dårlig, og han endte med dårligste karakter i norsk. Foto: Thomas Rasmus Skaug [Vis mer](#)

- Fikk lite lyst til læring

Tobias Fønsterlien (18) har årelang erfaring med spesialundervisning i ulike fag. På barnetrinnet funknet den bra, på ungdomstrinnet var det verre.

- Jeg fikk konsentrasjonsvansker og lite lyst til læring, sier Tobias som nå går siste året på dataelektronikk på Kuben videregående i Oslo .

Dysleksi

Da han gikk i andre klasse på barneskolen ble det oppdaget at han har dysleksi. Siden har han hatt spesialundervisning i flere fag.

På ungdomsskolen var ekstrahjelpen i en gruppe på opptil åtte elever. Alle hadde ulike behov og læringsmål, med bare en lærer på deling. Tobias husker mye uro.

- Jeg kunne få sterk migrene. Jeg gikk ut av ungdomsskolen med karakteren én i norsk. Den kunne vært bedre om spesialundervisningen hadde funket bedre, mener Tobias.

Ligger etter i norsk og engelsk

Fortsatt ligger han etter jevnaldrende elever i norsk og engelsk.

Han har aldri følt seg stemplet som en avviker, som funnene i undersøkelsen viser at elever kan bli. Han har heller ikke blitt sosialt isolert.

- Læremessig har det vært utfordrende. Ofte har jeg også fått for enkle oppgaver på et for lavt nivå. Derimot hadde jeg trengt mer tid og veiledning til å løse klassens oppgaver.

Spesialundervisning

- Elever som ikke har tilfredsstillende utbytte av opplæringen, har rett på spesialundervisning.
- Spesialundervisning kan være at eleven jobber etter andre læringsmål enn andre elever, får spesiell oppfølging av lærer/assistent eller at eleven får tilpasset utstyr. Skal være tilpasset den enkelte elevens behov.
- Antallet som får spesialundervisning, øker i takt med alder og skoletrinn. Det er flere i ungdomsskolen med spesialundervisning, enn i barneskolen. I 1. klasse får 4 prosent av elevene spesialundervisning, mens andelen har doblet seg i 10. klasse.
- I Grunnskolen fikk 38 633 elever spesialundervisning i skoleåret 2006/07. Til sammenlikning fikk 49366 slik undervisning i 2016/17.
- 2 av 3 elever som får spesialundervisning, er gutter.

(kilder: udir.no/bufdir.no)